

הזירות במחלוקת לשם שמים

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" (ט"ז, א.). פירש"י, "ויקח קרח, פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי נתנומא". ונראה לפרש בכונת רש"י, דפרשה זו אי אפשר ללמוד אותה כפשוטו, אלא חייבים להתבונן במדרשים ולפרש פרשה זו על פי מה שקיבלנו מרבותינו, ומשום שבאמת כל פרשה זו היא פרשה סתומה, שהלא מצד אחד קרח היה בעל רוח הקודש, וכמו שפירש"י בתחילת הפרשה שקרח ראה ברוח הקודש את השלשלת הגדולה שעומדת לצאת ממנו, וחז"ל אמרו עוד (דבר"ה י"ח ט"ז) על הפסוק (תהלים נ"ה ט"ו) "אשר יחדיו נמתיק סוד" - "זה אהרן וקרח ששניהן שוין", והרי מבואר שקרח היה שווה בהשגותיו ודרגתו לאהרן הכהן, והאר"י הקדוש אמר "צדיק כתמר יפרח - סופי תיבות קרח", והיינו שלעתיד לבוא יהיה לו תיקון, ורק אז נשיג את גדלותו, ונבין במה בדיוק חטא עם כל גודל מעלותיו. אך מאידך גיסא אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פרק חלק ה"א) "קרח אפיקורס היה, מה עשה עמד ועשה טלית שכולן תכלת, אתא גבי משה, א"ל משה רבינו, טלית שכולה תכלת מה שתהא חייבת בציצית אמר לו חייבת, וכו', בית שהוא מלא ספרים מהו שיהא חייב במזוזה, אמר לו חייב במזוזה וכו', אמר לו בהרת כגריס מהו, אמר לו טמא, פרח בכולו, אמר לו טהור, באותו שעה אמר קרח אין תורה מן השמים, ולא משה נביא, ולא אהרן כהן גדול", ע"כ.

והרי מבואר שאע"פ שקרח בתחילת דרכו היה צדיק וקדוש, אבל אח"כ ירד מטה מטה ונעשה אפיקורס, ויש להבין היאך יתכן שיהודי קדוש וצדיק כ"כ כקרח שהיה בעל רוח הקודש ומגדולי הדור, נתקלקל לפתע פתאום, והידרדר מרום המעלה של בעל רוח הקודש עד שאול תחתיה להיות אפיקורס, ומדוע גם נחלק על משה רבינו בשעה שהיה בעל מדרגה עצומה כ"כ. ונראה שקרח היה סבור שכל כוונתו לשם שמים - להתמנות לנשיא בישראל כדי לקבל הכוחות המיוחדים שהקב"ה נתן לנשיא ישראל יותר מכל אדם בישראל, [שהרי הקב"ה נתן כוחות לכל אחד כפי מה שנצרך לו ולפי תפקידו וחובתו, ולנשיא ישראל נתן הקב"ה כוחות חדשים ומיוחדים כדי שיהא ראוי לתפקידו], אך לא התבונן שבתוך תוכו בוערת בו מידת הקנאה והכבוד, כי מאחר שהיה נוגע בדבר נשתבש ולא ראה את האמת עד שהיה בטוח שהוא נלחם רק לשם שמים ולא שם לב שהוא פועל גם מתוך מידות רעות, ומה עוד שדתן ואבירים שפעלו שלא לשם שמים נתחברו אליו, ומחמת זה נשתבש לבסוף לגמרי עד שנתקלקל ועשה ליצנות ממשה ואהרן וכפר בתורה מן השמים ונעשה אפיקורס.

וביותר נראה שדווקא משום שבתחילה הוא נתכוון לשם שמים, לכן לא הרגיש כלל שלפתע הוא החל לפעול שלא לשם שמים, כי כך הוא טבעם של דברים - שמי שבטוח שהוא עושה מצווה לשם שמים, הוא נמצא בסכנה שמא יתעקם באמצע ויתיר לעצמו לפעול שלא על פי התורה, כי תחת איצטלא דקדושה בכונת לשם שמים מתיר האדם לעצמו לעשות הכל ואינו שם לב שהוא מתעקם ומתחיל לפעול שלא לשם שמים.

וזהו הטעם שהמאתיים חמישים ראשי סנהדראות נצטרפו לקרח אע"פ שהיו אנשים גדולים, כי דווקא מתוך גדלותם שהיו "קריאי עדה אנשי שם", לכן הם היו בטוחים שהם מתכוונים לשם שמים, ומתוך כך לא שמו לב שהם מצטרפים לחבורת מחלוקת המנוהלת על ידי דתן ואבירים שכוונתם שלא לשם שמים. ומה שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ה מ"ז) "איזו היא מחלוקת שאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו", אין הכוונה שקרח ידע שהוא פועל מתוך מניעה שפלה של מידת הכבוד, שהלא קרח היה אדם גדול ולא היה נוהג כאדם שפל כ"כ, אלא הדבר היה טמון בתוך תוכו, ותאוות הכבוד שהיתה טמונה בו דיברה על ליבו שבוודאי הצדק עמו וראוי לו לפעול לשם שמים, וזהו הטעם שהיה כ"כ בטוח ומשוכנע שהצדק עמו עד שהעז להתחרות עם משה רבינו בהקטרת קטורת, ומשום שמרוב חשקה לזכות בכבוד, השתכנע בעצמו שאין ספק שהצדק עמו.

וזהו לימוד גדול כמה סכנה טמונה בכל 'מחלוקת לשם שמים', כי לפעמים האדם מדמה בנפשו שכל כוונתו איננה אלא לשם שמים, אבל באמת אין כוונתו לשם שמים - או שע"כ אפ"כ הוא ממשיך מחלוקתו שלא לשם שמים, ואם יתבונן יראה שהקב"ה אינו מרוויח כלום ממחלוקתו, אלא כל מגמתו הוא רק להרוויח תועלת וכבוד לעצמו.

וכע"ז פירש הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ה י"ז) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים", שאם כוונת בעלי המחלוקת היא לשם שמים, סוף המחלוקת

להתקיים ולהישאר, כי כאשר הצדדים בטוחים שכוונתם לשם שמים, אז גם אם לבסוף הם יתעקמו ויתחילו לריב שלא לשם שמים, אבל כיון שהם בטוחים שהם מתעסקים לשם שמים הם לא יתפשרו מעמדתם - שהרי על כבוד שמים אין מתפשרים, ורק אם כוונתם גלויה שלא לשם שמים, אז במשך הזמן תתבטל המחלוקת ככל שאר ענייני העולם הזה שבטלים וחולפים עם הזמן.

בשעת המחלוקת האדם מאבד את השכל הפשוט

"ואון בן פלת", (ט"ז, א.). בגמ' בסנהדרין (ק"ט ע"ב) איתא: "און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת תלמידא" וכו', היינו דכתיב "חכמת נשים בנתה ביתה" - זו אשתו של און בן פלת, ע"כ.

וצריך להבין מה התפעלו חז"ל מחכמתה של אשתו של און בן פלת עד שקראו עליה את הפסוק "חכמת נשים בנתה ביתה", והרי היא עשתה חשבון פשוט ביותר - שהמחלוקת אינה נוגעת לבעלה, כי בין כך ובין כך הוא יהיה התלמיד ואין לו שום ריווח מי היא הנשיא.

וביארנו בזה בעלי המוסר, שכשהאדם חי בתוך מחלוקת, אזי מרוב להט האש שמבעיר היצר הרע, הוא מאבד את שכלו לגמרי ואינו מסתכל על המציאות הפשוטה כפי שהיא, ולכן עצם הדבר שאשתו של און בן פלת עשתה חשבון בתוך שעת מחלוקת, זה לכשעצמו חכמה גדולה, ומחכמה זו התפעלו חז"ל וקראו עליה "חכמת נשים בנתה ביתה".

בעלי מחלוקת מתאגדים יחדיו כדי ללחום נגד תלמידי חכמים

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב", (ט"ז, א.). הדבר מפליא למתבונן, שהלא קרח היה עשיר גדול וכמבואר בירושלמי (פרק חלק) שאוצר גזני פרעה נגלה לו בין מגדול ובין הים, ועוד אמרו חז"ל (שמו"ר משפטים ל"א ג) שקרח היה עשיר יותר מכל ישראל, ומאידך דתן ואבירים היו עניים - שהרי אמרו חז"ל (ע"ז ה"א) שהם ירדו מנכסיהם, ואעפ"כ קרח נתחבר בחבורה אחת יחד עם עניי ישראל דתן ואבירים - דבר שאינו לפי כבודו כלל, אך כדי לבזות את משה רבינו הם הסכימו להתחבר יחד אף שלולא זאת בוודאי לא היה מסכים קרח להתחבר אליהם. וכבר פירש ה"יערות דבש" מה שאמרו חז"ל (ברכות ס"ד ע"א) "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" שעל ידי התלמידי חכמים מתחברים כל שונאי הדת ועושים שלום ביניהם מתוך מטרה להתאגד יחד לרדוף את התלמידי חכמים, וכן אנו רואים בזמנינו שכל שונאי הדת מתאחדים יחד נגד שומרי התורה והמצוות.

גודל סכנת המחלוקת

"הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרעג", (ט"ז, א.). מבואר מהו גודל סכנת המחלוקת, עד שרצה הקב"ה לכלות את כל בני ישראל עבור מחלוקת קרח ועדתו. ובשעה שהגיע הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל חתן הקדוש ה"חפץ חיים" לארץ, בא לשכונת "שערי חסד", ומצאו שם בשבילו דירה נוחה, ופתאום עזב והלך לגור ביפו, שלחו לברר מדוע עזב דירתו בשערי חסד, וסיפר שקודם שעזב את חותנו, ביקש חותנו ממנו שיבטיח לו שאם יהיה מחלוקת יעזב את מקומו, ולכן ברח משערי חסד כי פשתה שם נגע מחלוקת בתוך הקהילה, ה"י".

ובשעתו שמעתי מיהודי זקן שבבריסק היה תלמיד חכם גדול שהיה מוחזק אצל הציבור כתלמיד חכם וירא שמים אמיתי, אך מ"מ מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל בכוח תורתו הבחין בו שהוא נגוע בדעות כוזבות, והתבטא עליו שהוא טריפה וניקב מוחו בדעות כוזבות, ומיהו אעפ"כ כשנפטר אותו תלמיד חכם השתתף מרן הגר"ח זצ"ל בהלווייה, וכששאלוהו שהלא הוא עצמו אמר עליו שהוא טריפה, והשיב הגר"ח זצ"ל שידוע הוא שאם לא יבוא ללוויה יגרום הדבר למחלוקת בעיר, וכיון שאותו תלמיד חכם לא השפיע על אחרים להיות מנוגעים בדעות כוזבות כמותו, ומה גם שכבר נפטר ושוב אינו יכול להזיק לאחרים, לכן השתתף בהלווייתו כדי למנוע מחלוקת בעיר.

בגנות המחלוקת

"ויקם משה וילך אל דתן ואבירים", (ט"ז, א.). בגמ' בסנהדרין (ק"י ע"א) איתא: "אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו", והדברים נוראים - שבכל רגע ורגע שהאדם מחזיק במחלוקת הוא עובר בלאו, ומשפטי ה' תהום רבה. ומפרשת קרח יש הרבה מאוד מה ללמוד לדורות בגנות המחלוקת, וזהו מה שרמז רש"י בתחילת הפרשה וכתב "פרשה זו יפה

נדרשת במדרש רבי תנחומא, וכוונתו בזה שלא נלמד פרשת קרח כסיפוח דברים בעלמא, אלא כל כולה לימוד לדורות, ויש לדרוש אותה יפה יפה כדי להוציא ממנה יסודות בגנות המחלוקת, שהקב"ה שונא מחלוקת בתכלית השנאה, כי היא כלי זין של היצר, והיא מונעת את הקשר בין הקב"ה לעמו, [חוץ מלמינים ולמלשינים, שבהם צריך ללחום בכל תוקף, וכמו שנאמר "משנאך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטטי"], ומאידך השלום הוא שמו של הקב"ה, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

והקדוש החפץ חיים היה תמה היאך אפשר להחזיק במחלוקת, והביא דברי הרמב"ם באיגרת שכתב "נער הייתי וגם זקנתי, וראיתי עיירות נעקרו ממקומותיהן בשביל המחלוקת".

אין האדם רשאי להביא פילוגים בישראל כדי להשיג את זכותו
"אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני", (י"ט, ט"ו). יש להבין שהרי אם ה' לא שלחו, אז הרי טענותיו של קרח ועדתו היו צודקות, וא"כ מדוע מגיע להם עונש מיתה.

וביאר בזה הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו ז"ע, שמכאן מוכח שאפילו מי שצודק בטענתו אינו רשאי לפתוח במחלוקת ולהביא פילוגים בישראל כדי להשיג את זכותו, ועל כן אם אנשי קרח היו מתים כדרך כל האדם עדיין לא היה בזה הוכחה לצדקת נבואת משה, כי עדיין היה אפשר לפרש שלעולם הצדק עמם אבל נענשו על מה שפתחו במחלוקת.

ובזה יש לפרש מה שאמרו בגמ' בסנהדרין (ק"ט ע"ב): "ויקח קרח - לקח מקח רע לעצמו", והיינו שמאחר שבין כך ובין כך הוא ייענש במיתה, כי בין אם הצדק עמו ובין אם אין הצדק עמו מגיע לו עונש על עצם הדבר שפתח במחלוקת, לכן זהו "מקח רע" שיש בו רק הפסד בלא ריווח.

מסירות נפש למען לימוד התורה

וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם", (י"ז, כ"א).

נראה מסדר הפסוקים כאן, שכל השבטים השתוקקו להיות כשבט לוי, [דאל"ה מ"ט הוצרכו להוכיח עפ"י ה' שהקב"ה בחר דווקא בשבט לוי, ומי עמד כנגדם עד שהוצרכו להוכיח זה, וע"כ שהיו חילוקי דעות בזה, כי כולם

מכתב ממרן רבינו שליט"א לחכם אחד בדבר חבישת מסיכה בתפילת שמונה עשרה

להכרעת חכמי התורה לפי העניין אם הסכנה לפנינו, עיי"ש בחזו"א שצריך לשקול בכל מקרה לגופו במאזני צדק.

והשתא נבוא לנידון דידן, דהנה 'מסכה' זו שרגילים ללבושה, היא בגד שאינו מכובד מצד עצמו, [שלא נעשה לכיסוי הגוף כשאר הבגדים], ואינו דרך כבוד לעמוד כן בעלמא לפני מלך, ואע"פ דבשעת המגיפה כבר הונהג בין ראשי המדינות שהולכים לפני מלך, ואע"פ דבשעת המגיפה כבר הונהג בין שאינו מכובד, רק הנהיגו לזלזל בכבודם מחמת חשש רחוק זה ד"פיקוח נפש", אבל לולא צורך זה דפיקוח נפש לא היו מתבזים ללכת כן.

ומעתה, כשאנו עומדים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, עלינו לדון רק אם נחשב עפ"י התורה בגדרי פיקוח נפש, ובזה נראה, דכיון שיכולים להרחיק האחד מחבירו ואז אין כאן חשש דפיקוח נפש ממש, [ואף שלדברי הרופאים יש תועלת בחבישת המסיכה, מ"מ נראה דתועלת זו איננה בגדר פיקוח נפש לפנינו עכ"פ כשמרחיקים האחד מחבירו], שוב הדר דינא דמעיקר הדין אסור ללבשו כיון דהוי מלבוש שאינו מכובד מצד עצמו, ואינו כעומד לפני המלך, (ומה עוד יש להוסיף, דבפרט כשמורידים המסכה עבור צרכים שונים, כמו בימי השרב והחום וכדומה, דאז בוודאי מוטל עלינו להוריד המסיכה מפני כבודו של מקום).

ונראה עוד לפי"ז, דכל שמתרחקים כראוי וכנדרש זה מזה, יכולים לסמוך בזה על "שומר מצווה לא ידע דבר רע" - ולא יארע שום נזק ממה שיעמדו בתפילת שמונה עשרה בלא מסכה, דכיון שעושים הכל עפ"י הלכה אין כאן פגיעה בחובת ההשתדלות, ואדרבה רשאים ואף מחויבים אנו לסמוך ולבטוח בקב"ה שלא יארע שום נזק ממה שיסירו המסכה בתפילת שמונה עשרה למען כבודו יתברך, ואם יש מי שחושש ואינו מוצא מנוח לנפשו בלא המסכה, ירחיק עצמו טובא משאר המתפללים ויוריד שם המסיכה, [או יניח הטלית על פניו בשמונה עשרה], אך לא יעמוד בביזיון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ובגמ' בברכות (ל' ע"א) איתא "רב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלא", ופירש"י שם שהיה "מקשט עצמו בבגדיו" ורק אחר כך מתפלל, והרי שגדר דין עומד לפני המלך הוא לעמוד בבגדים נאים, וכ"ש שאין ללבוש מסכה בתפילת שמונה עשרה, דלא זו בלבד דלא הוי "בגד נאה" אלא הוי גם "בגד שאינו מכובד", דהא הוי ביזיון לעמוד כן לפני מלך [לולא טעמא דפיקוח נפש], ועוברים בזה גם על "הכון לקראת אלוך ישראל".

ואנו נתפלל לבוא עולם ביראה כראוי למי שעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, והקב"ה יקבל את תפילתנו ויצילנו מכל רע.

והיינו כשלפנינו אדם חי הנצרך לאבר מסוים מהמת כדי להציל את חייו, [פנשתי את 'רופסור רחמילביץ' רופאו של הגאון מטשעביץ צ"ל, שהיה רופא מומחה עולמי], וטען לי דאם אנו מתירים "ניתוחי מתים" לצורך פיקוח נפש, א"כ מדוע אנו נלחמים כל כך נגד ניתוחי מתים, והרי בכל ניתוחי מתים יש בסופו של דבר תועלת לצרכי פיקוח נפש [על ידי מחקרים שונים שלומדים מהם על החיים וכדו], ולדבריו הציע טענה זו לפני חבריו הרופאים והם הסכימו עמו שיש תועלת בכל ניתוחי מתים לצורך פיקוח נפש.

אמנם התשובה לטענתו ברורה, והוא עפ"י מה שביאר החזון איש (תשובות וכתבים סי' מ"ח) דלא כל מה שיש בו תועלת לצרכי פיקוח נפש נחשב כפיקוח נפש להתיר ולדון בו גדרי פיקוח נפש על פי התורה, והדבר מסור

אלהם. ויש לפרש מה שאמרו בגמ' בסנהדרין (ק"ט ע"ב): "ויקח קרח - לקח מקח רע לעצמו", והיינו שמאחר שבין כך ובין כך הוא ייענש במיתה, כי בין אם הצדק עמו ובין אם אין הצדק עמו מגיע לו עונש על עצם הדבר שפתח במחלוקת, לכן זהו "מקח רע" שיש בו רק הפסד בלא ריווח.

מסירות נפש למען לימוד התורה

וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם", (י"ז, כ"א).

נראה מסדר הפסוקים כאן, שכל השבטים השתוקקו להיות כשבט לוי, [דאל"ה מ"ט הוצרכו להוכיח עפ"י ה' שהקב"ה בחר דווקא בשבט לוי, ומי עמד כנגדם עד שהוצרכו להוכיח זה, וע"כ שהיו חילוקי דעות בזה, כי כולם

מסירות נפש למען לימוד התורה

וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם", (י"ז, כ"א).

נראה מסדר הפסוקים כאן, שכל השבטים השתוקקו להיות כשבט לוי, [דאל"ה מ"ט הוצרכו להוכיח עפ"י ה' שהקב"ה בחר דווקא בשבט לוי, ומי עמד כנגדם עד שהוצרכו להוכיח זה, וע"כ שהיו חילוקי דעות בזה, כי כולם